

Михаил Думбалаков

**ПРЕЗ ПЛАМЪЦИТЕ
на
ЖИВОТА и РЕВОЛЮЦИЯТА
Том IV**

Гъсти, черни облаци са надвиснали над Витоша и цялото софийско поле. Столицата е в полумрак. Времето вещае буря. Народът бърза да се прибере о време на закрито, улиците обезлюдяват. Бързам и аз. Още няколко крачки и гръм страшен процепи простора, свектавица прекоси тъмното небе. Дъжд пороеен се изсипа. Бях към средата на градската градина, когато бурята забушува и докато успея да се прибера на сушина в кафене „България“ бях вече измокрен до кости. Кафенето гъмжи от търсещи подслон граждани. На една от масите, до самият прозорец седят и разговарят професорите Атанас Иширков и Йордан Иванов, и двамата добри мой приятели. Последният ми дава знак да отида при тях.

- Ела, седни - казва професор Йордан Иванов, - и без това щях да те потърся. Ела утре, към един часа най-късно, на обед,

тук в ресторант „България“. Ще направиш едно ценно познанство с гръцкият професор – автора на „Ватопедската грамота“ Ласкарис, за която е награден от Царя с орден „За гражданска заслуга“. Ще бъдеш много поласкан от това, което ще чуеш за твоето родно село Сухо.

- Ще дойда непременно, драги професоре. На другия ден, точно в определеното време, съм на масата на професорите – двамата наши и гръцкия.

- Да те представя – се обръща към мене професор Йордан Иванов, – на господин Ласкарис. – И докато аз и Ласкарис се ръкуваме, Иванов, широко усмихнат, добавя: „Члинос айто Сухо.“ Сmee се Ласкарис, смее се Иширков, смее се и аз. Явно е, че се шегува.

Тази закачка на проф. Йордан Иванов даде повод на проф. Ласкарис да стане словоохотлив и изкаже най-хубави похвали по адрес на моето родно село Сухо.

„Вие – започна гръцкият професор – сте родом от най-хубавото село на Балканите. Посещавам го често и очарован съм не само от природните му красоти и богатства, но от здравия, красивия и снажен народ, от устройството на живота, от спретнатите в бяло варосани двуетажни жилищни постройките, от уредбата на домовете, от чистотата, от гостоприемството, от хубавите и красящи женски носии, от нравите, обичаите и традициите. Село Сухо, това е приказно село. Вие можете да се гордеете с него.“

В този дух именитият гръцки професор продължи да сипе похвали за моето родно огнище през цялото време на обяда, допълван от време на време от изказванията на двамата наши професори, които също, а може би и по-добре от него познаваха село Сухо. През Балканската война професорите Иширков и Иванов дойдоха в моето село и бяха мой гости. Настанил ги бях в бащиния ми дом, при най-големи удобства. Запознах ги с всички мой роднини, които се надпреварваха да ги канят на обеди и вечери. Бяха във възторг от всичко, което видяха, чуха и опознаха и думи не можаха да намерят, за да покажат удивлението си от красотите му и най-много от говора и неговото богатство.

Вчерашното намекване на професор Йордан Иванов, че аз ще бъда поласкан от тази среща се оправда. Аз не познавам по-голяма радост и удоволствие, което ми доставя, да ми се говори

за моето родно огнище.

При най-приятно разположение, обедът продължи до късно след обед. Разделих се с гръцкия професор с пожеланието дано съдбата ни събере отново на една подобна среща.

Късно вечерта този ден, като се върнах в къщи, намерих на масата в стаята ми един брой от „Ватопедската грамота“ с надпис - „На М. Думбалаков, гражданина на най-хубавото село на Балканите Сухо – Проф. Ласкарис.“

На другия ден, на свой ред и аз изпратих на гръцкия професор излезлите два тома мои мемоари. „През пламъците на живота и на революцията“ със следния надпис: „На автора на „Ватопедската грамота“ и обичащ историческата истина гръцки проф. Ласкарис.“

Една г. по-късно от това познанство, не знам по какъв начин и по чие внушение, трябваше да напиша една статия за моето родно село, която беше поместена в някакво юбилейно издание.

В тази моя статия аз бях вплел нещо от изказванията за моето село от професор Ласкарис.

Съдържанието на тази моя статия, станала достояние на известни гръцки среди и е създадо големи неприятности на гръцкия професор, който сигурно е бил упрекнат, загдето е казал истината за с. Сухо.

По този повод Ласкарис се оплакал на професор Йордан Иванов от моята нетактичност. Последният при една среща ми прочете цялото писмо на Ласкарис. - Пиши му - казах на професор Йордан Иванов - и ме извини, че аз нямах за цел да го излагам, а исках да подчертая една историческа истина, призната от един гръцки професор. През турското владичество гръцката пропаганда положи немалко усилия, за да погърчи селото. Със съдействието и подкрепата на официалната турска власт, гърците успяха да открият в селото едно основно училище, както и две черкви, които се обслужваха от свещеник, родом от селото.

През 1912 г., Балканската война, аз влезнах пръв с моят отряд, посрещнат най-тържествено от населението начело с черковните хоругви.

Отслуженият по този случай тържествен молебен, от същия свещеник, който години подред е изпълнявал черковната служба на гръцки език, не остана незабелязан от гръцките учители, които останаха просто поругани от настъпилия обрат в ду-

шата на народа, ето защо още на другия ден те, учителите, се явиха при мене със следната кратка молба:

- Господин капитан (гърците викат на войводата капитана). Нашето стоене в това ваше българско село е безпредметно след вашето идване. Молим Ви, дайте ни свободен път да си заминем.

И аз им го дадох.

Събитията, обаче, благодарение на глупостта на нашите държавници, се развиха така, че на 19 юни, три дена след фаталния 16-ти юни, след една престрелка с гръцките разузнавателни отреди, аз трябваше да се оттегля в недрата на Суха планина и, пробивайки си път през гръцките засади, да се озова на предните линии позиции на нашата армия. Този път със сълзи на очи аз се прощавах завинаги с моето родно село, което никога нямаше да видя вече.

От височините на Лахна аз изпратих последно „Сбогом“ на моето родно огнище, в което се разви кълбото на моят живот, на което съдбата отреди да остане под гръцка власт.